

متن پرسش

سلام و وقت بخیر به استاد عزیز: ما جمعی از دوستان مدتی است تلاش می کنیم آیات قرآن کریم که مرتبط با علوم مهندسی مانند راه و عمران است را استخراج کنیم شاید در دراز مدت مبنای علم مهندسی عمران اسلامی استخراج شود. در ۵ آیه از قرآن کریم **الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ رَوَاسِيًا أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَ أَنْهَارًا وَ سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (نحل ۱۵)** و در زمین، کوه‌های ثابت و محکمی افکند تا لرزش آن را نسبت به شما بگیرد؛ و نهرها و راه‌هایی ایجاد کرد، تا هدایت شوید. **الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَ سَلَكَ لَكُمُ فِيهَا سُبُلًا (طه ۵۳)** همان خداوندی که زمین را برای شما محل آسایش قرار داد؛ و راه‌هایی در آن ایجاد کرد. **الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَ جَعَلَ لَكُمُ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (زخرف ۱۰)** همان کسی که زمین را محل آرامش شما قرار داد، و برای شما در آن راه‌هایی آفرید باشد، که هدایت شوید (و به مقصد برسید!) **هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ (الملك ۱۵)** اوست که زمین را برای شما رام قرار داد ، بنابراین بر اطراف و جوانب آن راه روید و از روزی خدا بخورید ، و برانگیختن مردگان و رستاخیز به سوی اوست **وَإِلَّا لَكُمُ الْأَرْضُ بَسَاطًا (نوح ۱۹)** و خدا زمین را برای شما فرشی گسترده قرار داد **لَتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا (نوح ۲۰)** تا از راه ها و جاده های وسیع آن [هر جا که خواستید] بروید؟ ایجاد و کشیده شدن راهها بعد از قرار دادن زمین به صورت مرکب آرام و هموار به خدا نسبت داده شده است. سوال ما در مورد مفهوم کشیده شدن راه توسط خداست. در تفسیر المیزان ذیل آیه ۱۵ سوره نحل علامه فرموده اند که چون مصنوعات انسان هم به خدا برمی گردد منظور ایجاد راه هم شامل راههایی است که به صورت طبیعی در زمین وجود داشته است و هم شامل راههایی که خود انسانها به صورت مصنوعی می سازند. در تفاسیر دیگر مطلب خاصی در مورد نسبت دادن ایجاد راه به خدا نیامده است. گویا برای مفسرین که در قدیم زندگی می کرده اند خود به خود این مساله مشخص بوده است و برایشان سوالی ایجاد نمی کرده است. سوال ما این است که در عصری که ما زندگی می کنیم، مهندسی راه که جزء مهندسی عمران است به این معنا است که طراح راه که انسان است یک طرحی برای راه می ریزد که از کجا به کجا متصل شود و از چه مسیری حرکت کند و بعد برای طرحی که ریخته با اهداف اقتصادی مسیر بهینه تعیین می کند مسیری که خودرو با سرعت مشخصی در آن حرکت کند. آیا می توان از آیات فوق این گونه نتیجه گرفت که این تعریف از مهندسی راه مورد نظر قرآن نیست و خداوند خودش در زمین راههایی را به صورت بالقوه یا بالفعل در نظر گرفته است؟ مهندس راه نمی تواند هر جا که خواست راه ایجاد کند بلکه باید سعی کند اتقضانات در نظر گرفته شده در طبیعت را شناسایی کند یا بگوییم به زبان دیگر که پتانسیل

ایجاد راه را در طبیعت کشف کند؟ سوال های در این بحث: ۱. آیا استنباطی که از آیات مورد اشاره در قرآن کریم انجام شده است را صحیح می دانید؟ یا این که فکر می کنید ما سعی کردیم مفهوم ذهنی خود را به قرآن کریم تحمیل کنیم؟ ۲. آیا در قرآن کریم و روایات شواهد دیگری برای این نوع برداشت سراغ دارید؟ ۳. آیا این صحبت در مورد تعریف علم راه اسلامی را درست می دانید؟ ۴. مثلاً می توانیم به عنوان یک نمونه کاربردی بگوییم که اگر در طراحی راه به یک گزینه رسیدیم که باید تونل می زدیم و یک گزینه دیگر که باید از گردنه و دور کوه عبور می کردیم، با این دید جدید بهتر است که گزینه راه دور کوه را در نظر بگیریم هرچند طولانی تر و استفاده از آن سخت تر بشود؟ با این دید جدید اصول مهندسی راه اسلامی تغییر می کند. ۵. بنظر شما چه موارد دیگری از قرآن کریم می توان به عنوان مبانی اصلی علم راه و حمل و نقل اسلامی اضافه نمود؟ اگر در این زمینه پیشنهادها و نظرات دیگری دارد که ما را راهنمایی می کند بفرمایید.

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: با توجه به این که آیات مذکور می فرماید خداوند زمین را مستعد داشتن راهها کرده است؛ می توان پذیرفت که انسان اجازه دارد در راستای سنت الهی به همان شکل که حضرت حق جاده هایی را بر زمین قرار داده است ما نیز آن کار را ادامه دهیم ولی مواظب باشیم که در راستای همان سیره و سنت الهی که نظام طبیعت پذیرای آن هست، عمل کنیم تا جاده های ما خراشی بر چهره ی طبیعت و از بین بردن نظام طبیعی عالم نباشد.

در مورد احداث تونل نیز قضیه به همان نکته ای برمی گردد آیا آن تونل در جایگاه خاصی که باید نصب شود نظام اکولوژی منطقه را به هم می زند یا نه؟ از این جهت نمی توان یک نظر کلی برای این امور داد.

در مورد این که قرآن چه نگاهی و نظری در راستای مبانی اصلی علم راه و حمل و نقل به ما می دهد؛ حقیقتاً نیاز است کارهای جدی بکنیم تا زمینی که باید گهواره ی ما باشد و خدا در آن زمین ما را در آغوش خود بگیرد، تبدیل به جهنمی از آن جنس که شهرهای بزرگ برای بشر ایجاد کرده اند، نباشد. همواره باید این نکته مد نظر ما باشد که ما باید بر روی این زمین زندگی آرام و زیبایی داشته باشیم به همان معنایی که حضرت حق فرمود: «زمین ذلول شما است» یعنی محلی برای آرامش و تعالی، نه جسم مرده ای که هرطور خواستیم در آن تصرف کنیم. موفق باشید